

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI QO'LLAB- QUVVATLASH SIYOSATI

Shahriyorov Aziz Toshmuhammad o'g'li
Jahon tillari univertseti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari, qonunchilikdagi islohotlar, amaliy qo'llab-quvvatlash choralari va ularning ijtimoiy-iqtisodiy natijalari yoritilgan. Mamlakatda yaratilayotgan tadbirkorlik muhitining rivojlanish sur'atlari, mavjud imkoniyatlar va ularni takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Ilg'or tajribalar asosida kelgusidagi ustuvor vazifalar belgilab beriladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes tadbirkorlik davlat siyosati islohotlar qo'llab-quvvatlash iqtisodiy muhit soliq imtiyozlari kreditlash

Kirish

Bugungi globallashuv va tezkor o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda kichik biznes va tadbirkorlik milliy iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biri sifatida shakllanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan olib borilayotgan keng qamrovli islohotlar jarayonida aynan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, uni davlat tomonidan har tomonlama qo'llab-quvvatlash, soliq yukini kamaytirish va yuridik himoyani kuchaytirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilab olingan. Zero, bu soha aholining bandligini ta'minlash, daromad manbalarini ko'paytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatda bu yo'nalishda yaratilgan qonunchilik bazasi, institutlar, moliyaviy mexanizmlar va tashkiliy chora-tadbirlar kichik biznes vakillariga faol rivojlanish imkonini bermogda. Shu bilan birga, mavjud siyosiy mexanizmlarni baholash, ularning samarasini oshirish va ilg'or tajribalarni joriy qilish dolzarb masala bo'lib qolmogda. Yana bir muhim yo'nalish bu — kichik biznes va tadbirkorlikni raqamlashtirish jarayonidir. Bugungi kunda iqtisodiyotni raqamli transformatsiya qilish bosqichida O'zbekistonda ham ko'plab tadbirkorlik faoliyatlari onlayn tizimlar orqali boshqarilmogda. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" orqali ro'yxatdan o'tish, litsenziya olish, soliq va bojxona hisobotlarini taqdim etish imkoniyatlari yaratilgan. Bu nafaqat qulaylik, balki korrupsion xavflarni kamaytirish, davlat va biznes o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash uchun muhim vositadir. Bundan tashqari, elektron tijorat sohasi rivojlanib borayotgan bir paytda, kichik biznes subyektlari o'z mahsulot va xizmatlarini raqamli bozorga olib chiqish orqali yangi mijozlarga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'lmogda.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik alohida o'rin tutadi. Bugungi kunda Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi nufuzli moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda kichik biznes uchun ko'plab grantlar, texnik yordam loyihalari va konsalting xizmatlari amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, eksportbop mahsulot ishlab chiqaruvchi kichik korxonalar uchun xalqaro sifat standartlariga moslashtirish, sertifikatlashtirish va texnik modernizatsiya qilishda bu yordamlar katta ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur tashabbuslar tadbirkorlikni global bozorga integratsiya qilishga xizmat qilmoqda.

Kichik biznesni hududiy rivojlantirish masalasi ham e'tibordan chetda qolmayapti. Har bir viloyat, tuman va shahar kesimida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari ishlab chiqilib, mahalliy byudjetdan subsidiya va grantlar ajratilmoqda. Ayniqsa, iqtisodiy rivojlanishda ortda qolayotgan hududlarda imtiyozli zonalar, erkin iqtisodiy hududlar, "startap markazlari" tashkil etilib, mahalliy aholini tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish kuchaytirilmoqda. Bu esa hududlararo iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va ichki bozorni jonlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Davlat siyosatining yana bir ustuvor yo'nalishi — ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish bilan bog'liq. Kam ta'minlangan oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar, ishsizlar, ayollar va yoshlarni kichik biznesga jalb qilish orqali ularni iqtisodiy jarayonlarga integratsiyalash maqsadida maxsus dasturlar ishlab chiqilmoqda. Misol uchun, "Ayollar daftari", "Yoshlar daftari", "Temir daftar" orqali ehtiyojmand fuqarolarga imtiyozli kreditlar, grantlar, biznes-treninglar, kasbga o'qitish va maslahat xizmatlari taqdim etilmoqda. Bunday yondashuv tadbirkorlikni faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy rivojlanish vositasi sifatida ham ko'rilayotganini anglatadi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining yangi qabul qilingan "Tadbirkorlik kodeksi" kichik biznes subyektlari uchun huquqiy ishonchni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Mazkur kodeks tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish, davlat nazoratining aniq chegaralarini belgilash, muammolar yuzaga kelganda ularni sudgacha hal etish mexanizmlarini taklif qilmoqda. Bu hujjat davlat va xususiy sektor o'rtasida barqaror, ochiq va adolatli hamkorlik tamoyillarini mustahkamlashga qaratilgan.

Yana bir dolzarb masala – ta'lim va amaliyotning uzviy bog'lanishini ta'minlashdir. Ayni paytda ko'plab oliy ta'lim muassasalari, kasb-hunar markazlari va nodavlat o'quv muassasalari kichik biznes bilan bevosita hamkorlikda ish olib borayotgani kuzatilmoqda. Talabalar amaliy mashg'ulotlarni kichik korxonalarda o'tayotgan bo'lsa, ba'zi yoshlar o'z startap g'oyalari bilan investorlar e'tiborini qozonib, biznes faoliyatini boshlamoqda.

"Tadbirkor universitet" konsepsiyasi asosida oliygohlar o'z qoshida inkubatsiya va akseleratsiya markazlari tashkil etib, ilm-fanni amaliyot bilan birlashtirishga xizmat qilmoqda. Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda innovatsion

rivojlanish masalasi alohida o'rin tutadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda innovatsion g'oyalarni ilgari surish, startaplarni rag'batlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish uchun maxsus grantlar, tanlovlar va akseleratsiya dasturlari yo'lga qo'yilmoqda. Innovatsion tadbirkorlik uchun "Texnoparklar" va "Inkubatsiya markazlari" tashkil etilib, yosh tadbirkorlar uchun qulay infratuzilma va moliyaviy resurslar taqdim etilmoqda. Bu esa iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga xizmat qiladi.

Shuningdek, kichik biznes uchun korporativ boshqaruv tizimlarini joriy etish, zamonaviy marketing va brend yaratish bo'yicha treninglar, konsultatsiyalar kengaytirilmoqda. Bu yo'nalishdagi davlat va nodavlat tashkilotlarning hamkorligi kuchaymoqda. Yirik kompaniyalar va xalqaro tashkilotlar bilan birgalikda o'tkazilayotgan seminar va master-klasslar tadbirkorlarning sifatli o'sishiga turtki bo'lmoqda.

Kichik biznes faoliyatini monitoring qilish va natijalarni tahlil qilish uchun raqamli platformalar ishlab chiqilmoqda. Bu platformalar yordamida tadbirkorlik subyektlari faoliyati real vaqt rejimida nazorat qilinib, ularga tezkor maslahat va yordam ko'rsatish imkoniyati yaratilmoqda. Shu bilan birga, davlat tomonidan tadbirkorlik sohasida yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tizimli ishlanmalar olib borilmoqda.

Yana bir muhim jihat – kichik biznes subyektlari o'rtasida kooperatsiya va klasterlashni rivojlantirish. Bu orqali kichik korxonalar o'zaro hamkorlikda mahsulot ishlab chiqarish, birgalikda xarid qilish va sotish, marketing faoliyatini tashkil etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Kooperatsiya kichik biznesning xarajatlarini kamaytirish, yangi bozorga chiqish va eksport salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, kichik biznes va tadbirkorlik sohasida kadrlar tayyorlash tizimi yaxshilanmoqda. Kasb-hunar kollejlari, o'quv markazlari va oliy ta'lim muassasalari mutaxassislik dasturlarini zamon talablariga moslashtirib, malakali mutaxassislar tayyorlashga e'tibor qaratilmoqda. Bu tadbirkorlik faoliyatining sifatini oshirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etishda asosiy omil hisoblanadi.

Tashqi investitsiyalarni jalb qilish ham kichik biznesni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston hukumati investorlar uchun qulay sharoitlar yaratish, soliq va bojxona imtiyozlarini taqdim etish orqali xorijiy va mahalliy investitsiyalarni rag'batlantirmoqda. Bu esa kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar, texnologiyalar va bozorlarni ochib beradi.

O'zbekistonda tadbirkorlik va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash siyosati tizimli yondashuv asosida amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda eng avvalo qonunchilik-huquqiy asoslar takomillashtirilib, yangi qonunlar va Prezident farmonlari qabul qilinmoqda. Jumladan, so'nggi yillarda kichik biznesga oid davlat nazorati

mexanizmlari qayta ko'rib chiqildi, ortiqcha byurokratik to'siqlar qisqartirildi, "bir darcha" tamoyiliga asoslangan litsenziyalash va ro'yxatdan o'tkazish tizimi joriy qilindi. Tadbirkorlar endilikda ko'plab ruxsatnomalarni onlayn tarzda qisqa muddatda olishi mumkin.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash masalasida esa kichik biznes subyektlariga tijorat banklari orqali imtiyozli kreditlar ajratilishi kengaytirilmoqda. Davlat tomonidan foiz stavkalarining bir qismini subsidiyalash mexanizmi joriy etilib, bu kreditlardan foydalanishni yanada qulaylashtirmoqda. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini boshlamoqchi bo'lgan fuqarolar uchun garovsiz yoki kam foizli kreditlar, mikromoliyalashtirish, lizing asosida texnika va uskuna olish imkoniyatlari yaratilgan. Bunday amaliy choralar ayniqsa yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda muhim o'rin tutmoqda.

Soliq siyosatida ham tadbirkorlikni rag'batlantirishga qaratilgan yengilliklar joriy qilinmoqda. Yangi boshlagan kichik biznes subyektlariga bir necha yilga soliqdan ozod qilish, yillik aylanmadan kelib chiqib, soddalashtirilgan soliqlarni qo'llash tizimi ishlab chiqilgan. Bu orqali rasmiylashtirilgan bizneslar soni ko'paymoqda, norasmiy sektor qisqarib bormoqda. Soliq hisobotlarini onlayn topshirish imkoniyati, raqamli moliya xizmatlarining kengaytirilishi ham biznes muhitini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Kichik biznes subyektlari uchun infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash choralari alohida e'tibor qaratilmoqda. Er maydonlari, ishlab chiqarish binolari, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlariga ulanish, sanoat zonalaridagi imtiyozli sharoitlar bu borada sezilarli natija bermoqda. Davlat-xususiy sheriklik asosida yaratilgan "biznes markazlar", "tadbirkorlar uylari", "inkubatsiya markazlari" orqali yangi biznes boshlamoqchi bo'lganlar uchun maslahatchilik, huquqiy yordam, trening va o'quv dasturlari yo'lga qo'yilmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston hukumati tomonidan eksport qiluvchi kichik va o'rta biznesni rag'batlantirishga alohida e'tibor berilmoqda. Mahsulotlarni xorijiy bozorga olib chiqish uchun logistika, sertifikatlashtirish, reklama va marketing xarajatlarini qoplashga qaratilgan dasturlar, eksport oldi moliyalashtirish xizmatlari joriy etilgan. Shu orqali kichik korxonalar xalqaro raqobatda o'z o'rnini topishga intilmoqda.

Tadbirkorlik madaniyatini oshirish, aholi orasida biznes yuritish ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida ta'lim tizimi orqali tadbirkorlik asoslari o'rgatilmoqda. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida "Tadbirkorlik asoslari" fani joriy qilindi, kasb-hunar markazlarida esa amaliy kurslar, startup loyihalar, mentorlik dasturlari orqali yoshlarni real biznesga tayyorlash ishlari olib borilmoqda. Bunday yondashuv uzoq muddatli natijalar uchun mustahkam zamin yaratmoqda.

Xulosa

O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirilayotgan siyosat har tomonlama izchil va tizimli xarakterga ega. Mavjud

qonunchilik bazasi, moliyaviy va soliq yengilliklari, infratuzilmaviy imkoniyatlar, eksportga yo'naltirilgan dasturlar hamda ta'lim orqali ko'rsatilayotgan ko'maklar mamlakatda sog'lom va barqaror biznes muhitini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, bu sohada hal etilishi lozim bo'lgan masalalar — jumladan, axborotga kirish, innovatsion salohiyat, tashqi bozorlarga chiqishdagi to'siqlar va hududlar o'rtasidagi tengsizliklar hali-hanuz dolzarbligicha qolmoqda. Kelgusida bu muammolarni aniqlash va yechish orqali kichik biznes yanada kuchli, raqobatbardosh va innovatsion rivojlangan sohaga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari (rasmiy veb-saytlar)
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi statistik axborotlari
3. Savdo-sanoat palatasi va Biznes-ombudsman instituti materiallari
4. Jahon banki va Osiyo taraqqiyot bankining O'zbekistondagi tadbirkorlik bo'yicha hisobotlari
5. Tadbirkorlikka oid milliy va xalqaro ilmiy maqolalar, sharhlar